

บทความวิจัย

เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการปกครองของ
สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนกับสมเด็จพระจักรพรรดินีซูตีไทเฮา

โดย

นางสาว วิภาวี วีรเสนีย์

รหัสประจำตัว 05540720

เสนอ

อาจารย์ไพวัฒน์ สุยะ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2557

หัวข้อบทความวิจัย	ศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนกับสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา
ชื่อนักศึกษา	นางสาววิภาวี วีรเสนีย์
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์พิพัฒน์ สุขะ
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทและความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาที่ทำให้สามารถขึ้นมาปกครองจีนได้สำเร็จ และศึกษาเปรียบเทียบการเมืองการปกครองระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา

ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาต่างก็เป็นสตรีที่มีความสามารถทางการเมืองการปกครอง แม้ว่าในสมัยก่อนจะมีข้อห้ามไม่ให้ผู้หญิงยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็ตาม สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนได้ออกมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการเมืองและสังคม ส่งผลให้ชนชาติฮั่นในสมัยราชวงศ์ถังกลายเป็นชนชาติที่มีความเข้มแข็งและมีความเจริญเติบโตในหลายด้าน อีกทั้งพระนางยังเปลี่ยนระบบการปกครองแบบขงจื้อเป็นระบบการปกครองแบบเต๋า ซึ่งทำให้พระนางสามารถปกครองจีนต่อเนื่องเป็นเวลาหลายสิบปี สำหรับสมัยสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาในสมัยของพระองค์ ระบบการปกครองของจีนเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากประเทศจีนในช่วงเวลานั้นยังต้องเผชิญกับการคุกคามและอิทธิพลจากต่างชาติ พระนางจึงต้องออกมาตรการต่างๆ เพื่อยืดเวลาการล่มสลายของระบบการปกครองแบบเก่า แม้กระทั่งดำเนินการปฏิรูประบบการปกครองแบบชาติตะวันตกก็ตาม

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลัทธิขงจื้อมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของจีนในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเรื่องกฎหมาย แนวความคิด หรือวิถีชีวิตของชาวจีน ความคิดและความเชื่อแบบขงจื้อได้ฝังรากลึกและกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชาวจีนเรื่อยมา ซึ่งจะเห็นได้จากหลักคำสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ผู้ชายจึงมีบทบาทในหลายด้าน ทำให้เกิดความคิดว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าและผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ส่วนบทบาทของผู้หญิงนั้นจะได้รับการอบรมให้มีการเคารพเชื่อฟังอยู่ 3 ลักษณะ คือ ตอนที่ยังไม่แต่งงานก็เชื่อฟังบิดา เมื่อแต่งงานแล้วก็ให้เชื่อฟังสามี หากสามีตายก็ต้องเชื่อฟังบุตรชาย อย่างไรก็ตามในประวัติศาสตร์จีนก็ได้มีผู้หญิงสองคนที่ขึ้นมามีอำนาจและอิทธิพลต่อสังคมในยุคสมัยนั้น คนหนึ่งก็คือ สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเช็กเทียน ส่องเต้หญิงองค์เดียวและองค์สุดท้ายของจีน และสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา ทั้งสองเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความยิ่งใหญ่ของจีนในต่างยุคสมัยกัน

สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเช็กเทียนหรือเรียกอีกชื่อตามภาษาจีนกลางว่า อู่เจ๋อเทียน เกิดเมื่อปี ค.ศ. 624 ในรัชสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิถังเกาจู่ มีบิดาชื่อ อู่ ซื่อฮั่ว เป็นพ่อค้าไม้ ซึ่งเป็นเพียงพ่อค้าธรรมดาคนหนึ่ง ส่วนมารดานั้นมีเชื้อสายมาจากตระกูลหยางซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์เก่าแก่ ในสมัยทรงพระเยาว์ บิดาของพระนางสอนให้พระนางรู้จักอ่านหนังสือและศึกษาเล่าเรียนหนังสือ วิชาที่พระนางเล่าเรียน ได้แก่ วิชาด้านการเมืองการปกครอง การเขียน วรรณกรรม และดนตรี เป็นต้น เมื่ออายุได้ 14 ปี พระนางจึงถูกส่งเข้าถวายตัวเป็นพระสนมของจักรพรรดิถังไท่จง

พระนางได้เป็นสนมของพระจักรพรรดิถังไท่จง แต่ไม่เป็นที่โปรดปรานนัก จนกระทั่ง พระจักรพรรดิถังไท่จงทรงได้รับม้าป่ามาหนึ่งตัวซึ่งเป็นม้าที่พยศมาก ไม่มีผู้ใดสามารถปราบความพยศของมันได้ แต่พระนางบูเช็กเทียนได้เสนอวิธีปราบพยศม้าอย่างเด็ดเดี่ยวและเฉียบขาด ทำให้พระจักรพรรดิถังไท่จงเกิดประทับใจ จึงให้พระนางมาถวายการรับใช้ใกล้ชิดพระองค์ ในขณะที่เดียวกันนั่นเอง พระนางก็ยังเป็นที่ต้องตาต้องใจของเจ้าชายหลี่จื้อ ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นองครักษ์ทายาท ต่อมาได้มีคำทำนายเกี่ยวกับคนแซ่ “อู่” จะเป็นภัยต่อราชวงศ์ พระจักรพรรดิถังไท่จงจึงรับสั่งให้พระนางบูเช็กเทียนไปบวชชีจนกระทั่งพระองค์ทรงสวรรคต เจ้าชายหลี่จื้อได้ขึ้นมาเสวยราชย์เป็นพระเจ้าถังเกาจงฮ่องเต้ และได้เรียกตัวพระนางบูเช็กเทียนให้ลี้ภัยกลับเข้าวัง และได้มอบตำแหน่งพระสนม เจ้ายี่ หรือ พระสนมเอกลำดับที่ 1 ให้แก่พระนางบูเช็กเทียน ต่อมาได้แต่งตั้งเป็นสมเด็จพระจักรพรรดินีหรือฮองเฮา บริหารบ้านเมืองควบคู่กับพระเจ้าถังเกาจง

พระนางบูเช็กเทียนทรงเป็นนักปกครองที่มีความเก่งกาจและความสามารถ พระนางได้แสดงพระปรีชาสามารถในด้านต่างๆ โดยยกตัวอย่าง เรื่องนโยบายการปกครอง พระนางทรงรื้อฟื้นระบบการสอบคัดเลือกสามัญชนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นขุนนางฝ่ายต่างๆ โดยทรงใช้วิธีการแต่งโคลงกลอนและบทความในการสอบคัดเลือก และทรงโปรดสร้างหีบทอง เหลือง เพื่อรับฎีการวบรวมความคิดเห็นในการปรับปรุงบ้านเมือง นอกจากนี้พระนางยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือ การทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากพระเจ้าถังจงจง และเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระจักรพรรดินี หรือ ฮวงตี้ และยังตั้งราชวงศ์ใหม่ คือ ราชวงศ์โจว แต่ภายหลังก็ได้เปลี่ยนกลับมาเป็นราชวงศ์ถังอีกครั้ง

สมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮามีนามเดิมว่า เยโฮนาลา เกิดเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2378 ในรัชสมัยของพระเจ้าเตากวง นางเป็นบุตรสาวของนายทหารกองธงชาวแมนจู ชื่อว่า ส่วยเจิง ซึ่งครอบครัวของพระนางเป็นชาวแมนจู อาศัยอยู่ที่มณฑลอานฮุย เมื่อพระนางอายุได้ 3 ขวบ บิดาก็เสียชีวิตลง ครอบครัวของพระนางจึงได้รับการอุปการะจากญาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน ที่อยู่หลับนอน รวมถึงการศึกษา ในด้านการศึกษา พระนางทรงสนใจศึกษาในหลากหลายวิชา ได้แก่ วิชาที่ว่าด้วยการบริหารประเทศ การวาดภาพ และศิลปะทุกแขนง เป็นต้น

เมื่อพระเจ้าเสียนเฟิง ได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าเตากวง เมื่อปี พ.ศ. 2393 ทรงออกประกาศการคัดเลือกสาวงามและนางกำนัลรับใช้ โดยสาวงามต้องมีอายุ 13 ถึง 18 ปี ผู้ที่ได้รับเลือก ได้แก่ นางสโกตา ในตำแหน่งพระสนมปิ่นซึ่งต่อมากลายมาเป็นพระมเหสีของพระเจ้าเสียนเฟิงและได้รับพระราชทานพระนามว่า ซูอันไทเฮา และนางเยโฮนาลาได้รับตำแหน่งพระสนมก๊วยจิน หลังจากนั้นไม่นานนางเยโฮนาลาก็ตั้งครรภ์และให้กำเนิดพระราชโอรส พระเจ้าเสียนเฟิงจึงได้เลื่อนตำแหน่งจากนางสนมเป็นพระมเหสีฝ่ายตะวันออก และทรงพระราชทานพระนามใหม่ว่า สองไทเฮาซูสี หรือ ซูสีไทเฮา

ในด้านการเมืองการปกครองของพระนางซูสีไทเฮา ช่วงสงครามฝิ่น พระนางทรงได้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินให้กับพระเจ้าเสียนเฟิง เพราะพระนางมีปฏิภาณไหวพริบดี และยังมีความรู้ด้านการเมืองการปกครอง ในช่วงก่อนที่พระเจ้าเสียนเฟิงจะเสด็จสวรรคต ได้เขียนข้อความไว้ในจดหมายลับว่า ให้พระนางซูอันไทเฮาและพระนางซูสีไทเฮาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระเจ้าถังจื่อ ซึ่งในเวลานั้นยังมีพระชนมายุน้อย หลังจากพระนางขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนก็ได้ดำเนินนโยบายการปกครองต่างๆ ได้แก่ การทำสนธิสัญญาระหว่างจีนกับต่างประเทศ และปรับปรุงระบบข้าราชการใหม่ นอกจากนี้พระนางยังทำการยึดอำนาจการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิทงซู่ที่ต้องการจะปฏิรูประบอบการปกครองแบบเก่าไปสู่

ระบอบประชาธิปไตย แต่ภายหลังพระนางก็ได้้นำแนวคิดปฏิรูประบบการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิวงสุมาไซ์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการขึ้นมาปกครองและการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา ซึ่งจะนำไปสู่การเปรียบเทียบนโยบายการปกครองและการยึดอำนาจการปกครองของทั้งสองพระองค์ที่มีเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร ท่ามกลางสังคมจีนที่ยึดถือผู้ชายเป็นใหญ่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1). ศึกษาบทบาทและความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาที่ทำให้สามารถขึ้นมาปกครองจีนได้สำเร็จ
- 2). ศึกษาเปรียบเทียบการเมืองการปกครองระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง“ศึกษาเปรียบเทียบความคิดการปกครองระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา” ผู้ศึกษาได้นับอธิบายรูปแบบและบทบาทการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินี ซูสีไทเฮาเป็นหลัก ดังนั้นขอบเขตพื้นที่ของการวิจัยคือ ตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนได้รับตำแหน่งเป็นฮ่องเฮาจนถึงการสละราชสมบัติ ปี ค.ศ. 655 ถึงปี ค.ศ. 705 และตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาได้รับตำแหน่งเป็นฮ่องไทเฮาจนถึงการสละราชสมบัติ ปี ค.ศ. 1861 ถึงปี ค.ศ. 1908 เพื่อให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาการขึ้นมาปกครองจีนได้สำเร็จ ตลอดจนเข้าใจนโยบายการปกครองของทั้งสองพระองค์ได้อย่างชัดเจน

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

- 1) กำหนดความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 2) ศึกษาจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง
- 3) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา จากเอกสารภาษาไทยและเอกสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 4) วิเคราะห์ข้อมูล
- 5) สรุปผลและเขียนรายงานการศึกษา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1). ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาที่ทำให้สามารถขึ้นมาปกครองจีนได้สำเร็จ
- 2). ความรู้ความเข้าใจจากการศึกษาเปรียบเทียบการเมืองการปกครองระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา

1.6 เอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้อง

ฮ่องเต้หญิงบูเซ็กเทียน โดย บุญศักดิ์ แสงระวี (พ.ศ. 2549)

งานเขียนเล่มนี้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระนางบูเซ็กเทียนโดยละเอียด โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาที่ได้รับตำแหน่งพระสนมและเสด็จออกบวชชีในสมัยพระเจ้าถังไท่จง รวมถึงการกลับเข้าวังอีกครั้งต่อมาพระองค์ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นฮ่องเฮา เพราะทรงให้กำเนิดราชโอรสซึ่งจะกลายเป็นองค์รัชทายาทในกาลหน้า นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการกำหนดนโยบายของพระนางบูเซ็กเทียน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นด้านๆ อาทิ ด้านกฎหมาย ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น และยังกล่าวถึงผลที่ตามมาของนโยบายด้านต่างๆ รวมถึงการทำรัฐประหารและสถาปนาพระองค์เองเป็นจักรพรรดินี

ประวัติศาสตร์จีน โดย ทวีป วรคิลก (พ.ศ. 2538)

งานเขียนเล่มนี้กล่าวถึงพระราชกิจในช่วงการว่าราชการเบื้องหลังพระวิสูตรของพระนางบูเช็กเทียน คู่กับพระเจ้าถังเกาจง มีพระราชกิจด้านความสำคัญ คือ ด้านนโยบายการปกครองและด้านวัฒนธรรม และการยึดอำนาจการปกครองจากพระเจ้าถังจงจง ซึ่งเป็นพระโอรสองค์ที่สามที่ได้ขึ้นเป็นพระจักรพรรดิสืบต่อจากพระเจ้าถังเกาจง รวมถึงสาเหตุและผลกระทบจากการสร้างหีบทองแดง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ทำให้พระนางได้ขึ้นเป็นจักรพรรดินีและสาเหตุการสละราชบัลลังก์ของพระนางบูเช็กเทียน

อีกทั้งงานเขียนเล่มนี้ยังเขียนเกี่ยวกับพระนางซูสีไทเฮา ในเรื่องการสนับสนุนให้มีการ ศึกษาวิชาการจากชาติตะวันตก เพื่อให้จีนสามารถสร้างอาวุธและเรือกลไฟได้ ซึ่งขัดกับความเป็นนักอนุรักษ์นิยมของพระนาง ต่อมาจึงนำไปสู่การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานเครื่องจักร และอุตสาหกรรม เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางทหารและการป้องกันประเทศ

นางพญาเม็งจู่ โดย เสถียร พันธรั้งยี (พ.ศ. 2505)

งานเขียนเล่มนี้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระนางซูสีไทเฮา ตั้งแต่ทรงวัยเยาว์จนถึงช่วงเวลาที่พระนางได้ทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนจักรพรรดิ และได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงพิธีการในราชสำนัก การเก็บภาษีอากร รวมถึงการปราบปรามกบฏต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลาที่ต่างชาติเข้ามาในจีน

ซูสีไทเฮา พญาหงส์เหนือบัลลังก์มังกร โดย สมฤทธิ บัวระมวล (พ.ศ. 2551)

งานเขียนเล่มนี้กล่าวถึงนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพระนางซูสีไทเฮา อธิบายถึงความร่วมมือระหว่างจีนกับต่างชาติด้านการป้องกันประเทศ การลงนามทำสนธิสัญญาต่างๆ และการเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ รวมถึงการปฏิรูปการปกครองแบบตะวันตกหรือประชาธิปไตย

ชูลีไทเฮา รัฐประหารยึดอำนาจฮ่องเต้ โดย รวีโรจน์ (พ.ศ. 2555)

งานเขียนเล่มนี้กล่าวถึงผลกระทบจากการปฏิรูประบบการปกครองของพระเจ้ากวงสู ใน ด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการบริหาร และด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้เกิดการต่อต้านจากบรรดาขุนนางเก่าชาวแมนจูและหน่วยงานต่างๆ และเนื่องจากผลของการปฏิรูปนั้นไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ของจีนได้จริง จึงทำให้เป็นสาเหตุของการยึดอำนาจการปกครองของพระนางชูลีไทเฮา และทำให้พระนางได้กลับมาทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนอีกครั้ง

2. บทบาทและความคิดทางการเมือง

2.1 สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเช็กเทียน

สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเช็กเทียน ทรงมีพระนามเดิมว่า บูหมยเหนียง มีบิดาชื่อ อุ๋ซือฮ่วย ซึ่งประกอบอาชีพค้าไม้จนร่ำรวยและเขาเป็นคนแสวงหาความรู้อยู่เสมอ อุ๋ซือฮ่วยจึงสนับสนุนให้พระนางศึกษาเล่าเรียนวิชาต่างๆ เมื่อพระนางบูเช็กเทียนอายุ 14 ปี ก็ถูกส่งเข้าถวายตัวในฐานะสนมของพระเจ้าถังไท่จง พระนางได้กลายเป็นสนมคนโปรดของพระเจ้าถังไท่จงในเวลาต่อมา พระเจ้าถังไท่จงได้ให้พระนางบูเช็กเทียนร่วมรับฟังข้อราชการต่างๆ และทรงสอนหลักการบริหารบ้านเมืองให้พระนาง ซึ่งพระนางได้ใช้สติปัญญาและความรู้ที่สั่งสมมาช่วยพระเจ้าถังไท่จงแก้ไขปัญหาต่างๆ หลังจากนั้นปี ค.ศ. 649 พระเจ้าถังไท่จงทรงเสด็จสวรรคต หลี่เจ้อซึ่งเป็นโอรสองค์ที่สี่ของพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์แทน มีพระนามว่า พระเจ้าถังเกาจง ส่วนพระนางบูเช็กเทียนต้องถูกส่งตัวไปบวชชีที่วัดก้านเย่ ตามประเพณีโบราณของราชสำนัก หากพระมเหสีหรือนางสนมคนใดไม่มีพระโอรสหรือพระธิดากับพระมหากษัตริย์ และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ลง พระมเหสีและนางสนมเหล่านั้นจะต้องออกจากราชสำนักและบวชตลอดชีวิต หลังจากพระเจ้าถังเกาจงขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน หวางฮองเฮาเมเหสีเอกของพระเจ้าถังเกาจงก็เกิดไม่พอใจสนมเซียวชู่เฟย เหตุเพราะถังเกาจงทรงโปรดสนมเซียวชู่เฟยมากกว่าพระองค์ หวางฮองเฮาจึงวางแผนสานสัมพันธ์ระหว่างเกาจงกับบูเช็กเทียน เพื่อหวังให้เกาจงหันไปโปรดบูเช็กเทียนแทนสนมเซียวชู่เฟย ดังนั้นเวลาต่อมาพระเจ้าถังเกาจงจึงเรียกตัวบูเช็กเทียนกลับเข้าวังอีกครั้งในฐานะพระสนมของพระองค์และแต่งตั้งบูเช็กเทียนเป็นสนมจาวอี่ ไม่นานพระนางบูเช็กเทียนก็กลายเป็นสนมคนโปรดแทนสนมเซียวชู่เฟย ด้วยอุบายอันแยบยลทำให้พระนางก็ได้ขึ้นเป็นสองเฮาแทนหวางฮองเฮา พระนางบูเช็กเทียนมักจะออกว่าราชการคู่กับพระเจ้าถังเกาจง โดยจะประทับอยู่หลังม่าน ช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ และคอยให้คำปรึกษาแก่พระเจ้าถังเกาจง

ไม่นานพระเจ้าถังเกาจงก็เริ่มประชวรหนักจนไม่สามารถออกว่าราชการได้ พระองค์จึงให้จักรพรรดินีบูเช็กเทียนออกว่าราชการแทนมากขึ้น ทำให้อำนาจการปกครองจึงตกอยู่ในมือของพระนางเพียงผู้เดียว ต่อมาอาการประชวรของพระเจ้าถังเกาจงเริ่มทรุดหนักลง ทรงมีราชโองการแต่งตั้งหลี่เจ้อโอรสองค์ที่สามเป็นจักรพรรดิ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้ากิจการบ้านเมืองสำคัญมีปัญหาให้ปรึกษาฮองเฮาแล้วพระองค์ก็สิ้นพระชนม์ในวันเดียวกัน พระนางบูเช็กเทียนถูกเลื่อนตำแหน่งเป็นไทเฮาซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจสูงสุดในวังรองจากจักรพรรดิ หลี่เจ้อเมื่อได้เป็นจักรพรรดิก็ใช้อำนาจแต่งตั้งขุนนางชั้นผู้น้อยเป็นให้

ดำรงตำแหน่งหัวหน้าราชเลขาธิการ พระองค์ไม่ฟังคำคัดค้านของบรรดาขุนนาง พระนางบูเช็กเทียนเห็นว่าหลี่เจ้อใช้อำนาจตามอำเภอใจ ด้วยเหตุนี้จึงใช้เป็นข้ออ้างในการปลดหลี่เจ้อออกจากตำแหน่งจักรพรรดิ เมื่อหลี่เจ้อถูกถอดออกจากตำแหน่ง อำนาจก็กลับมาอยู่ในมือของพระนางอีกครั้ง คราวนี้พระนางบูเช็กเทียนแต่งตั้ง หลี่ด้าน โอรสองค์ที่สี่เป็นจักรพรรดิ แต่เป็นจักรพรรดิแต่เพียงในนามเท่านั้น เพราะพระนางจะเป็นผู้กุมอำนาจการปกครองเอาไว้เอง พระนางบูเช็กเทียนบริหารราชการแผ่นดินเรื่อยมา ในปี ค.ศ. 690 ขุนนางนามฟูโหยวอี่พาผู้คนจำนวน 900 คนมาเสนอเปลี่ยนราชวงศ์ตั้งเป็นราชวงศ์โจว พระนางบูเช็กเทียนทรงไม่เห็นด้วย แต่ก็เลื่อนตำแหน่งให้ฟูโหยวอี่เป็นมหาเสนาบดี หลังจากนั้นเหล่าขุนนาง ประชาชน ภิกษุ นักบวช เชื้อพระวงศ์ ตลอดจนหัวหน้าของชนเผ่าต่างๆ รวมแล้วประมาณ 6 หมื่นคนถวายฎีกาให้เปลี่ยนนามราชวงศ์และให้พระนางบูเช็กเทียนขึ้นเป็นจักรพรรดิ ทรงใช้เวลาใคร่ครวญสักพัก แล้วจึงตัดสินใจสถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นจักรพรรดินี และเปลี่ยนราชวงศ์ตั้งเป็นราชวงศ์โจว (บุญศักดิ์ แสงระวี 2549 : 175-176)

พระปรีชาสามารถ วิชาความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินของพระนาง ทำให้ช่วยแก้ไขปัญหามืองต่างๆ ได้ อีกทั้งพระนางก็ยังเคยเป็นสามัญชนมาก่อน จึงเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน พระนางยังมีพระราชดำริปรับปรุงและพัฒนาบ้านเมืองที่สำคัญๆ หลายประการ ดังนี้

1) การสอบคัดเลือกขุนนาง

การขึ้นมามีอำนาจในการบริหารบ้านเมืองของพระนางบูเช็กเทียน แม้ความสามารถของพระนางจะช่วยแก้ไขปัญหามืองต่างๆ ได้ แต่ในทางกลับกันก็ได้สร้างความไม่พอใจให้กับเหล่าขุนนางผู้ดีเก่า เมื่อพระนางเสนอข้อราชการใดไปก็จะถูกขุนนางเก่าคัดค้านหรือไม่ให้ความร่วมมือด้วย เนื่องจากแต่เดิมผู้ที่ได้รับตำแหน่งขุนนางต้องสืบทอดมาจากตระกูลขุนนางตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมา ขุนนางบางส่วนก็ไม่ได้รับตำแหน่งตามความรู้ความสามารถของตน ทำให้พระนางคิดเปลี่ยนแปลงการแต่งตั้งขุนนางแบบใหม่โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการสอบคัดเลือกขุนนางเข้ารับราชการ โดยใช้การแต่งกวีนิพนธ์และความเรียงในการสอบคัดเลือกแทนการใช้หลักความรู้ในลัทธิขงจื้อ พระนางจึงได้ขุนนางที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้และความสามารถบริหารดูแลบ้านเมือง อีกทั้งบรรดาขุนนางรุ่นใหม่ก็มาจากสามัญชน ทำให้พระนางสามารถเข้าใจปัญหาของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ต่อมาขุนนางรุ่นใหม่เหล่านี้ได้กลายมาเป็นฐานอำนาจที่คอยสนับสนุนพระนาง เพื่อที่จะใช้ถ่วงดุลอำนาจที่มีอยู่ของขุนนางผู้ดีเก่า

2) หลักบัญญัติ 12 ประการ

พระนางบูเช็กเทียนและพระเจ้าถังเกาจงทรงปกครองบ้านเมืองร่วมกันเรื่อยมา มีการเปลี่ยนชื่อเรียกศักราชที่ปกครองไปต่างๆ นานา จนกระทั่งถึงศักราชสังหยวน ในปี ค.ศ. 674 เพื่อที่จะต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงของขุนนางระดับสูง พระนางบูเช็กเทียนจึงได้เสนอหลักบัญญัติ 12 ประการต่อพระเจ้าถังเกาจง ซึ่งพระองค์ก็เห็นชอบด้วย คือ 1) ส่งเสริมการทำไร่ทำนา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ลดภาษีอากรและการเกณฑ์เสบียง 2) ยกเลิกภาษีอากรและการเกณฑ์แรงงานทั้งหมดในเขตชานเมืองหลวงฉางอัน 3 แห่ง คือ ทางเหนือ ทางตะวันออก และทางตะวันตก 3) ยุติสงคราม โดยแผ่คุณธรรมไปทั่วหัวล้า 4) ห้ามการฟุ้งเฟ้อ ขจัดเรื่องลามก 5) ประหยัดค่าใช้จ่ายลดการเกณฑ์แรงงาน 6) เปิดให้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง 7) ห้ามการใส่ร้ายป้ายสี 8) ให้เจ้านายและขุนนางทั้งหลายอ่านหนังสือ “เต้าเต๋อจิง” ของเล่าจื้อ 9) บิดาอยู่แต่ มารดาถึงแก่กรรม ให้ไว้ทุกข์ 3 ปี 10) ขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้งก่อนศักราชสังหยวน ให้เข้ารับตำแหน่งโดยไม่ต้องตรวจสอบอีก 11) ขุนนางในเมืองหลวงชั้น 8 ขึ้นไป ให้เพิ่มเบี้ยหวัดเงินปี 12) ขุนนางที่ได้รับตำแหน่งต่ำกว่าความสามารถ ให้เลื่อนตำแหน่งขึ้นอย่างเหมาะสม (บุญศักดิ์ แสงระวี 2549 : 142)

หลักการปกครองแผ่นดินทั้ง 12 ประการนี้ จีนในสมัยราชวงศ์ถังเป็นยุคที่รุ่งเรืองที่สุด เกิดการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม ประชากรในชนบทมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเนื่องจากพระนางบูเช็กเทียนต้องการลดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ทรงให้การสนับสนุนหลักคำสอนของลัทธิเต๋าที่มากกว่าลัทธิขงจื้อ เพราะลัทธิเต๋าได้รับความนิยมมากในผู้หญิง (Griffith 2012 : 241) และยังมี ความเกี่ยวข้องกับเทพพระเจ้าหญิงตามหลักจักรวาลวิทยาของลัทธิเต๋า ซึ่งพระนางบูเช็กเทียนใช้เป็นเหตุผล ในการสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง เพื่อเป็นหลักประกันในอำนาจการปกครองของพระนาง ส่วน ความเชื่อของลัทธิขงจื้อนั้น ผู้หญิงจะต้องเป็นช้างเท้าหลังและจะต้องอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ชาย

3) กล่องหีบทองเหลืองสำหรับรับความคิดเห็น

ก่อนที่พระเจ้าถังเกาจงจะสวรรคต พระองค์มีราชโองการให้แต่งตั้งหลี่เจ้อ โอรสองค์ที่สาม เป็นจักรพรรดิสืบต่อจากพระองค์ โดยมีเงื่อนไขว่า ถ้ากิจการบ้านเมืองเรื่องสำคัญๆ มีปัญหาให้ปรึกษากับพระนางบูเช็กเทียน หลังจากนั้นถังเกาจงก็สวรรคต หลี่เจ้อจึงขึ้นครองราชย์ต่อจากถังเกาจง มีพระนามว่าพระเจ้าถังจงจง พระองค์ทรงใช้อำนาจแต่งตั้งขุนนางชั้นผู้น้อยซึ่งเป็นบิดาของพระมเหสีให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการที่มีอำนาจเทียบเท่าเสนาบดี แต่ก็ถูกขุนนางคัดค้าน เพราะเป็นตำแหน่งสำคัญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากหลายฝ่าย ไม่ใช่ยกให้ใครก็ได้ พระเจ้าถังจงจงกลับไม่รับฟังคำคัดค้าน พระนางบูเช็กเทียนจึงได้ยึดอำนาจของพระองค์และปลดออกจากตำแหน่งจักรพรรดิ แล้วพระนางก็กลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดอีกครั้ง ในปี ค.ศ. 684 พระนางทรงแต่งตั้งให้หลี่ด้านซึ่งเป็นโอรสองค์สุดท้ายเป็นจักรพรรดิ พระนามว่าพระ-

เจ้าถึงรู่จง แต่พระองค์เป็นเพียงแค่จักรพรรดิหุ่นเชิด พระองค์ไม่ได้รับสิทธิให้เสด็จออกไปที่สาธารณะ และติดต่อกับขุนนางชั้นเสนาบดีคนใด

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ขุนนางผู้ภักดีต่อจักรพรรดิราชวงศ์ถังจำนวนหนึ่ง ก่อการกบฏเพื่อโค่นล้มอำนาจของพระนาง แต่การก่อกบฏครั้งนี้กลับพ่ายแพ้ราบคาบ เพราะบรรดาผู้นำกบฏยังคงเป็นขุนนางที่มาจากนักศึกษาและปัญญาชนที่ไม่เคยมีความรู้ทางการทหารหรือผ่านศึกใดๆ มาก่อน และบ้านเมืองภายใต้การปกครองของราชวงศ์ถังก็สงบสุขมาตลอด จึงไม่มีใครสนับสนุนสงครามกลางเมือง ดังนั้นฝ่ายก่อกบฏครั้งนี้จึงพ่ายแพ้ต่อกำลังทหารของรัฐบาล ผู้นำกบฏถูกประหารชีวิต

การกบฏครั้งนี้ทำให้พระนางทรงสั่งให้สร้างหีบทองเหลืองขึ้นมาหนึ่งใบ เพื่อรับฎีกาแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงบ้านเมืองและปราบปรามขุนนางทุจริต หีบทองเหลืองมีช่องรับความคิดเห็น 4 ช่อง แบ่งเป็นช่องตะวันออกสำหรับรับฎีกาเกี่ยวกับภาษีอากร คำถวายพระพร และใบรับสมัครผู้ที่ขอเข้ารับราชการ เป็นต้น ช่องตะวันตกสำหรับรับฎีกาของผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในกรณีต่างๆ ช่องทางเหนือสำหรับรับเรื่องราวเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศและภัยพิบัติต่างๆ ขวาลับเกี่ยวกับการก่อกบฏต่อแผ่นดิน เป็นต้น และช่องทางใต้สำหรับรับฎีกาการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารราชการแผ่นดินและขุนนางทุจริต หีบทองเหลืองใบนี้ช่วยให้พระนางและขุนนางทั้งหลายปรับปรุงแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องได้ และยังสามารถรับฟังความคิดเห็นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่ก็ยังมีข้อเสียนั่นก็คือ ทำให้เกิดการใส่ร้ายป้ายสีมากขึ้น ขุนนางและประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกลงโทษ บางคนโดนกล่าวหาว่าก่อกบฏก็จะถูกลงโทษประหารชีวิตทั้งตระกูล วิธีการปราบปรามศัตรูของบูเช็คเทียนก็ถูกประณามมากมาย

4) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและชนชาติต่างๆ

ในสมัยพระนางบูเช็คเทียนขึ้นเป็นจักรพรรดินีหรือฮ่องเต้หญิง อำนาจอิทธิพลของราชวงศ์ถังแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวาง ชนชาติน้อยใหญ่ต่างก็มาสาวมิตรก็ได้แก่

ชนชาติซี้ตัน มีถิ่นอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ชนชาติซี้ตันเคยยกกองทัพมาโจมตีชนชาติฮั่น พระนางบูเช็คเทียนส่งทหารไปปราบอยู่หลายครั้งแต่ก็ต้องพ่ายแพ้กลับมาทุกครั้ง เมื่อครั้งที่ชนชาติซี้ตันเกิดสงครามขึ้นภายในและแตกแยกออกมาเป็นหลายฝ่าย ชนชาติซี้ตันบางส่วนจึงได้มาสาวมิตรกับชนชาติฮั่น พระนางบูเช็คเทียนให้คนเหล่านั้นไปปราบชนชาติของตน ผลคือได้รับชัยชนะกลับมาในที่สุด (บุญศักดิ์ แสงระวี 2549 : 179)

ชนชาติทู่เจีย มีถิ่นฐานอยู่แถบทะเลทรายภาคเหนือของจีน เมื่อ ปี ค.ศ. 695 ชนชาติทู่เจียเกิดแข็งข้อขึ้น พระนางบูเช็คเทียนจึงส่งทหารไปรบอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถปราบพวกทู่เจียได้จนกระทั่ง

ปี ค.ศ. 704 ฟูเจียได้ส่งธิดามาอภิเษกสมรสกับพระนัดดาของพระนางบูเช็กเทียน ทำให้สงครามระหว่างสองชนชาติยุติลง (บุญศักดิ์ แสงระวี 2549 : 180)

ชนชาติฟูฝานหรือชนชาติทิเบต ในสมัยพระเจ้าถังไท่จงเคยเป็นพันธมิตรที่ดีเสมอมา แต่เมื่อฟูฝานไปรังควานชนชาติเล็กๆ ชนชาติเหล่านั้นจึงมาขอความช่วยเหลือจากราชวงศ์ถัง ส่งผลให้เกิดสงครามขึ้นระหว่างชนชาติฮั่นและชนชาติฟูฝาน จนถึงปี ค.ศ. 703 ฝ่ายชนชาติฟูฝานได้ส่งเครื่องบรรณาการไปให้กับราชวงศ์ถัง ได้แก่ ม้า 1,000 ตัว ทองคำ 2,000 ตำลึง และยังขอพระนัดดาของพระนางไปอภิเษกสมรสกับโอรสของตน ทำให้ศึกสงครามสงบลง (บุญศักดิ์ แสงระวี 2549 : 180)

นอกจากสามชนชาติที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว พระนางยังสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเกาหลี หลังจากที่เกิดสงครามระหว่างจีนและอาณาจักรซิลลาสงบลง ทางซิลลาก็ได้ถวายเครื่องบรรณาการให้จักรพรรดิราชวงศ์ถังต่อมา ในสมัยพระเจ้าถังเกาจง จีนมีปัญหาเกี่ยวกับชนชาติต่างๆ เกาหลีจึงส่งแม่ทัพมาช่วยสู้รบกับชนชาติเหล่านั้น

2.2 สมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา

พระนางซูสีไทเฮาทรงเป็นบุตรสาวของนายทหารชาวแมนจู มีพระนามเดิมว่า เยโฮนาลา บิดาของพระนางเสียชีวิตเมื่อพระนางอายุได้ 3 ขวบ ครอบครัวของพระนางจึงอยู่ในการดูแลของญาติ พระนางมีโอกาสได้เรียนหนังสือ ทรงสนใจในวิชาว่าด้วยการปกครองบริหารประเทศ เมื่ออายุได้ 15 ปี พระนางสามารถจบการศึกษาขั้นสูงสุดของชาวจีนและชาวแมนจูได้ (สมฤทธิ บัวระมวล 2551 : 11-14) เมื่อครั้งเข้าสู่ช่วงวัยแรกสาว พระนางได้รับการคัดเลือกเป็นพระสนมของพระเจ้าเสียนเฟิงและได้ลำดับชั้นของพระสนมสูงขึ้นเรื่อยๆ พระนางได้ประสูติพระโอรสองค์แรกซึ่งกลายเป็นองค์รัชทายาทให้กับพระเจ้าเสียนเฟิง พระองค์จะเสด็จมาประทับที่ตำหนักของพระโอรสอยู่เสมอ พระนางซูสีไทเฮาจึงมีโอกาสได้ถวายงานรับใช้อย่างใกล้ชิดและได้แสดงความสามารถด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของราชการงานเมือง การแต่งตั้งโยกย้ายขุนนางข้าราชการต่างๆ รวมถึงการรับรายงานข่าวสารทางการเมือง ความสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินของพระนางซูสีไทเฮาเป็นที่ถูกพระทัยพระเจ้าเสียนเฟิงยิ่งนัก ไม่นานพระองค์ก็แต่งตั้งให้พระนางขึ้นเป็นพระสนมพิเศษ ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งรองลงมาจากพระมเหสี (สมฤทธิ บัวระมวล 2551 : 25-26) เมื่อปี ค.ศ. 1860 เกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องการแก้ไขสนธิสัญญา กองทัพเรือของอังกฤษและฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพเข้ายึดเมืองเทียนจินและส่งคณะตัวแทนมาเจรจาเพื่อหวังทำสนธิสัญญากับจีน แต่พระเจ้าเสียนเฟิงกลับจับคณะตัวแทนฝ่ายชาติตะวันตกไว้และทรมานอย่างโหดร้ายจนเสียชีวิต เพราะทรงคับแค้นใจที่ถูกบีบบังคับให้ทำสัญญา ด้านอังกฤษและฝรั่งเศสได้ทราบข่าวก็ส่งกองทัพเข้าโจมตีเมืองหลวงและเผาทำลายพระ

ราชวังต้องห้าม ขณะนั้นพระเจ้าเสียนเฟิงก็ได้อพยพไปยังเมืองเยอเหอแล้ว เมื่อทรงทราบว่าพระราชวังต้องห้ามถูกเผาทำลายเสียใจอย่างมาก เวลาต่อมาพระองค์ทรงประชวรอย่างหนัก

ก่อนพระเจ้าเสียนเฟิงจะเสด็จสวรรคต ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ซู่ซุนและพรรคพวกเป็นคณะผู้สำเร็จราชการ (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 48) มีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยการและสนับสนุนสมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ใหม่นามว่า ถังจื้อ ให้ขึ้นครองราชย์ นอกจากนี้ยังมีราชโองการแต่งตั้งให้พระนางซูลีไทเฮาและพระนางซุอันไทเฮาซึ่งเป็นพระมเหสีเอกของพระเจ้าเสียนเฟิงรับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการต่อจากคณะผู้สำเร็จราชการคณะเดิม เพื่อทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินแทนจักรพรรดิถังจื้อจนกว่าจะทรงสามารถบริหารบ้านเมืองได้ด้วยพระองค์เอง (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 53) เพราะจักรพรรดิถังจื้อมีพระชนมายุเพียง 6 พรรษาเท่านั้น ทั้งนี้นอกจากพระนางซูลีไทเฮาจะได้รับความร่วมมือจากพระนางซุอันไทเฮาและเจ้าชายกงแล้ว ยังได้รับความช่วยเหลือจากขุนนางที่ไม่พอใจพวกซู่ซุน การทำรัฐประหารยึดอำนาจจากคณะผู้สำเร็จราชการจึงสำเร็จด้วยดี พระนางซูลีไทเฮาได้ประกาศราชโองการอีกหนึ่งฉบับว่าพระเจ้าเสียนเฟิงทรงให้พระนางซูลีไทเฮาและพระนางซุอันไทเฮาทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการต่อจากคณะผู้สำเร็จราชการคณะเดิม พระนางซุอันไทเฮาไม่ได้ทรงมีความสนใจในการบริหารบ้านเมืองอยู่แล้ว ส่วนเจ้าชายกงได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาทางการทหาร ดังนั้นพระนางซูลีไทเฮาจึงกลายเป็นผู้กุมอำนาจไว้เองและจะทรงออกว่าราชการอยู่หลังม่านเท่านั้น พระนางทรงปกครองประเทศจีนมาเป็นเวลาหลายปีด้วยกัน

อนึ่ง ภายหลังจากพระนางซูลีไทเฮาเสด็จสวรรคตแล้ว ทรงได้รับการเฉลิมพระบรมนามาภิไธยว่า "สมเด็จพระจักรพรรดินีเสี่ยวซิงฉือตี้ตวนไย่คังอ้อจ้าวยู่จงเฉิงโจ้วกงซิงเสี้ยนจงซีเป่ย์เทียนซิงเซิงเสี้ยน" หรือเรียกโดยย่อว่า "สมเด็จพระจักรพรรดินีเสี่ยวซิงเสี้ยน"

ช่วงเวลาพระนางซูลีไทเฮาทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการ บ้านเมืองอยู่ในความไม่สงบ เกิดปัญหาฉ้อราษฎร์บังหลวงในหมู่ข้าราชการ เกิดการประท้วงและก่อกบฏขึ้นมากมายทั้งเพื่อต่อต้านราชวงศ์ซิงและเพื่อต่อต้านชาวต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีสงครามระหว่างจีนและนานาชาติ ทำให้จีนต้องยินยอมลงนามสนธิสัญญาที่จีนเสียเปรียบอย่างมาก พระองค์ทรงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น แต่ปัญหาส่วนใหญ่กลับต้องลงเอยด้วยเงินต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ซึ่งจะขอกว่าถึงปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

1) ความล้มเหลวของระบบราชการ

พระนางซูลีไทเฮาได้เข้ามาทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการได้ไม่นาน ก็ได้มีพระราชโองการปรับปรุงระบบราชการใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหากล้อราษฎร์บังหลวงในระบบข้าราชการ ทรงสั่งให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติราชการ โดยให้ข้าราชการระดับสูงตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นไปมีหน้าที่เข้าเฝ้าพระองค์ครั้งละ

รายเพื่อทรงสอบด้วยพระองค์เอง หากพระองค์พบว่ามีการกระทำผิดจริงก็จะสั่งประหารชีวิตข้าราชการผู้นั้นทันที

กลุ่มกบฏไท่ผิงซึ่งเป็นกลุ่มกบฏที่ต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ชิงได้ออกสร้างความวุ่นวายและเข้ายึดครองหัวเมืองต่างๆ พระนางซูสีไทเฮาส่งกองทัพของทหารชาวแมนจูไปปราบปรามหลายต่อหลายครั้ง แต่ผลก็คือไม่สามารถปราบกบฏไท่ผิงให้ราบคาบได้ เมื่อพระนางซูสีไทเฮาเห็นว่าขุนนางชาวแมนจูไม่มีใครสามารถปราบกบฏไท่ผิงได้ พระองค์จึงได้มอบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้แก่เจิ้งกั้วฟานซึ่งเป็นชาวจีน และส่งเจิ้งกั้วฟานออกไปปราบปรามกลุ่มกบฏไท่ผิง เรื่องนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับข้าราชการชาวแมนจูเพราะตำแหน่งหน้าที่ราชการจะเป็นตำแหน่งของชาวแมนจูเท่านั้น ส่วนชาวจีนซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ถึงแม้จะมีความสามารถแต่ก็ไม่สามารถรับราชการในตำแหน่งสูงได้ แต่เจิ้งกั้วฟานกลับทำในสิ่งที่ข้าราชการชาวแมนจูทำไม่ได้ นั่นคือการนำปราบกลุ่มกบฏไท่ผิงที่แข็งแกร่งลงได้ พระนางซูสีไทเฮาได้ตระหนักถึงความสามารถของแม่ทัพชาวจีน ก็ทรงแต่งตั้งชาวจีนผู้มีความสามารถสูงเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดทางภาคใต้ทุกจังหวัด ซึ่งเป็นการลดทอนอำนาจของฝ่ายขุนนางชาวแมนจู

2) สนธิสัญญากับต่างชาติ

หลังจากพระเจ้าจงจื้อเสด็จสวรรคตด้วยโรคไข้ทรพิษ พระนางซูสีไทเฮาก็สถาปนาพระเจ้ากวงสูจิ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ ซึ่งขณะนั้นพระเจ้ากวงสูมีอายุเพียงแค่ 4 พรรษาเท่านั้น เหตุที่พระนางเลือกพระเจ้ากวงสู เพราะพระองค์ยังคงต้องการรักษาตำแหน่งเดิมเอาไว้ ทรงไม่ต้องการยกให้ใครเร็วนัก

เมื่อพระนางซูสีไทเฮาได้เป็นผู้สำเร็จราชการอีกครั้ง ก็ทรงจัดงานฉลองให้กับตัวพระนางเองโดยเชิญคณะจิวให้มาทำการแสดงในพระราชวัง ตั้งตักชุดฉลองพระองค์ใหม่ สั่งซื้อเครื่องประดับ ทรงใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยมาก จนไม่มีเงินในท้องพระคลังเหลืออยู่เลย ส่งผลให้รัฐบาลของพระนางซูสีไทเฮาต้องตกอยู่ในสภาพล้มละลาย งานบริหารบ้านเมืองต้องหยุดชะงัก แม้แต่การส่งกองทัพไปปราบปรามพวกกบฏก็ต้องถูกสั่งระงับ เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดหาเสบียง (สมฤทธิ บัระมวล 2551 : 87) ดังนั้นพระนางซูสีไทเฮาจัดการปัญหานี้ด้วยการส่งคณะทูตของประเทศจีนเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ เพื่อขอกู้เงินมาให้กับจีน โดยกู้ได้เป็นจำนวนเงิน 10 ล้านตำลึงซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นค่าใช้จ่ายในการปราบปรามพวกกบฏ และส่วนที่สองนำไปซื้ออาวุธไฟฟ้าที่อังกฤษมาสร้างไว้คืน (สมฤทธิ บัระมวล 2551 : 88) และในศึกสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น พระนางยังนำเงินงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายปรับปรุงกองทัพเรือไปใช้ในการก่อสร้างพระราชวังต้องห้าม กองทัพเรือของจีนที่ไม่ได้รับการปรับปรุงจึงอ่อนแอและด้อยประสิทธิภาพ ทำให้กองทัพเรือของจีนต้องพ่ายแพ้ให้แก่ญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นได้ให้

จีนลงนามในสนธิสัญญา โดยจีนต้องยกไต้หวัน หมู่เกาะเพสคาโดเรส และแหลมเหลียวตงให้ญี่ปุ่น ชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามเป็นเงินจำนวน 200 ล้านดอลลาร์ ญี่ปุ่นมีสิทธิเช่าเหมากับชาติตะวันตกทุกประการ และเมืองท่าทั้งหมดของจีนต้องเปิดให้ญี่ปุ่นเข้ามาดำเนินการค้าขายและประกอบกิจการหัตถกรรมและอุตสาหกรรม โดยยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีภายในจีนอีก สิทธิสัญญาฉบับนี้ขูดรีดเอาผลประโยชน์จากจีนไปเป็นจำนวนมาก (ทวีป วรรณคดี 2551 : 673)

แม่ทัพจ้วงถึงซึ่งเป็นผู้นำทัพปราบกบฏไท่ผิงร่วมกับเจิ้งกั๋วฟานและหลี่หงจิ่ง ได้ทำหนังสือเสนอต่อราชสำนัก ขอทำสงครามกับรัสเซีย เนื่องจากรัสเซียเข้ายึดครองเมืองอิหฺลิเอาไว้ พระนางซุสึไทเฮาเห็นว่าหากจะทำสงครามกับรัสเซียต้องใช้งบประมาณมาก แต่เงินในท้องพระคลังกลับมีไม่เพียงพอ แม้แต่การปราบกบฏภายใน รัฐบาลจีนยังต้องพึ่งพาเงินกู้จากต่างชาติ พระองค์จึงเปลี่ยนมาใช้วิธีเจรจาต่อรองทางการทูต เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณและกำลังคนมากนัก สนธิสัญญากับรัสเซียฉบับนี้ระบุว่าจีนจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้กับรัสเซียเป็นเงินจำนวน 5 ล้านดอลลาร์พร้อมทั้งยกดินแดนทางตอนใต้ของเมืองอิหฺลิ และต้องอนุญาตให้รัสเซียเข้าไปตั้งสถานกงสุลได้ นอกจากนี้รัสเซียยังเรียกร้องเข้ามาทำการค้าในเขตเทียนชานและมองโกเลีย โดยปลอดภาษี รัฐบาลจีนไม่ยอมรับสนธิสัญญาฉบับนี้ เพราะเป็นการเอาเปรียบจีนเกินไป จึงประกาศยกเลิกสนธิสัญญา แต่รัสเซียก็ยังยื่นข้อให้จีนลงนามในสนธิสัญญา จนท้ายที่สุดจีนได้เจรจาแก้ไขสนธิสัญญาจนสำเร็จ โดยระบุว่าจีนจะยอมชดใช้เงินเป็นจำนวน 9 ล้านดอลลาร์ เพื่อจะได้ไม่ต้องสูญเสียดินแดนทั้งหมด แต่ก็ยังคงสิทธิพิเศษทางการค้าของรัสเซียและอนุญาตให้รัสเซียเข้ามาตั้งกงสุลได้

ปี ค.ศ. 1874 ฝรั่งเศสยกกองทัพเข้ารุกรานเวียดนาม บังคับให้เวียดนามลงนามในสนธิสัญญาที่จะยอมตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส แต่จีนไม่ยอมรับสนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสทำกับเวียดนาม เพราะเวียดนามเป็นประเทศในความคุ้มครองของจีน รัฐบาลจีนจึงได้ส่งทหารเข้าช่วยเวียดนามต่อต้านกองทัพฝรั่งเศส แต่สุดท้ายก็ต้องพ่ายแพ้ราบคาบ พระนางซุสึไทเฮาจึงรับสั่งให้หลี่หงจิ่งซึ่งเป็นขุนนางตำแหน่งสูงเข้าเจรจายอหย่าศึกซึ่งก็เป็นผลสำเร็จ มีการลงนามทำสัญญากันระหว่างจีนและฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสจะไม่รุกรานจีนอีก และจีนจะต้องถอนทหารออกจากเวียดนาม แต่เมื่อถึงกำหนดจีนกลับไม่ทำตามที่ได้ตกลงกันไว้ ฝรั่งเศสกับจีนจึงเกิดการสู้รบกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ รัฐบาลฝรั่งเศสกลับเรียกร้องให้จีนชดใช้ค่าเสียหายเป็นจำนวนเงิน 250 ฟรังก์และให้ปฏิบัติตามสัญญา พระนางซุสึไทเฮาต้องการจะหลีกเลี่ยงสงคราม จึงส่งคนไปเจรจาสงบศึกและเสนอชดเชยค่าเสียหายโดยไม่มีเงื่อนไข

ปี ค.ศ. 1900 พระเจ้ากวางสูตูกบังคับให้ลงจากราชบัลลังก์ พระนางก็ได้อำนาจกลับมาอยู่ในมืออีกครั้ง และได้แต่งตั้งองค์ชายผู้นั้นเป็นองค์รัชทายาท ทำให้ต่างชาติไม่เห็นด้วยกับการปลดพระเจ้ากวางสูออกจากความเป็นพระจักรพรรดิ ขณะเดียวกันนั้นบรรดานักมวยก็รวมตัวกันต่อต้านชาวต่างชาติในประเทศ คนกลุ่มนี้มีชื่อเรียกว่า กบฏนักมวย กำลังของกลุ่มกบฏขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลมากขึ้น สามารถ

เข้ายึดแถบชานเมืองปักกิ่งและเทียนจินไว้ได้ (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 155) พระนางซูสีไทเฮาทราบถึงความสามารถของกบฏนักมวย ซึ่งอาจจะช่วยรัฐบาลจีนจัดการกับฝรั่งต่างชาติได้ พระองค์มีความเป็นอนุรักษ์นิยมอยู่แล้ว ทรงไม่ชอบชาวต่างชาติและคิดว่าชาวต่างชาติโหดร้ายและป่าเถื่อน เหล่าขุนนางส่วนใหญ่ก็สนับสนุนความคิดของพระองค์ พระนางซูสีไทเฮาจึงส่งกองทัพทหารเข้าร่วมกับกบฏนักมวย ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั่นเอง พระนางซูสีไทเฮาก็ทรงประกาศตัวเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มกบฏอย่างเป็นทางการ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับหลายชาติ ดังนั้นทั้ง 8 ประเทศจึงรวมตัวกันจัดตั้งกองทหารผสมแปดชาติ อันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อิตาลี ออสเตรีย และเยอรมนี เพื่อเข้าต่อต้านและทำลายกลุ่มกบฏในจีน (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 161) เนื่องจากกองทหารผสมแปดชาติมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ล้ำสมัย กองทหารผสมแปดชาติจึงสามารถเข้ายึดกรุงปักกิ่งและพระราชวังต้องห้ามไว้ได้ ส่วนพระนางซูสีไทเฮาได้อพยพออกจากพระราชวังต้องห้ามไปก่อนที่กองทัพของทั้ง 8 ชาติจะบุกเข้ามาถึงพระราชวัง เมื่อฝ่ายกองทหารผสมแปดชาติเข้ายึดเมืองหลวงของจีนได้แล้ว ก็เสนอให้พระนางซูสีไทเฮาทำสนธิสัญญาสงบ โดยข้อเสนอของฝ่ายพันธมิตร ได้แก่ ให้รัฐบาลจีนชำระค่าปฏิกรรมสงครามต่อนานาชาติเป็นเงิน 450 ล้านตำลึง ผ่อนชำระเป็นเวลา 39 ปีพร้อมดอกเบี้ย และต้องขยายเขตการให้เช่าของต่างชาติออกไป เป็นต้น พระนางซูสีไทเฮาก็ต้องจำใจลงนามในสนธิสัญญาที่จีนไม่อาจปฏิเสธได้

3) จากราชาธิปไตยสู่ประชาธิปไตย

เหตุการณ์การปฏิวัติครั้งใหญ่ของนานาชาติได้สร้างความเสียหายไว้มากมาย หลังจากพระนางซูสีไทเฮาลงนามในสนธิสัญญา ประเทศจีนก็กลับสู่ความสงบสุขอีกครั้ง พระองค์จึงมีรับสั่งเสด็จกลับไปยังเมืองหลวง ภายหลังเหตุการณ์ครั้งนั้น พระองค์ทรงเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อชาวต่างชาติไปมาก ทรงเปิดรับแนวความคิดแบบชาติตะวันตกและนำนโยบายการปฏิรูปของพระเจ้ากวงซุมาดำเนินการอีกครั้ง โดยปรับเปลี่ยนบางส่วน (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 177)

นอกจากนี้พระองค์ยังมีพระราชโองการยกเลิกกฎการห้ามแต่งงานข้ามเผ่า ทรงสนับสนุนให้ชายหญิงชาวแมนจูและชาวฮั่นแต่งงานกัน และมีรับสั่งให้ยกเลิกประเพณีการมัดเท้าของผู้หญิงชาวฮั่น เพราะจะทำให้ร่างกายเกิดความผิดปกติทางสรีระซึ่งเป็นปัญหาในการดำรงชีวิต (สมฤทธิ บั้วระมวล 2551 : 178) นอกจากนี้ทรงปฏิรูประบบนโยบายทางการเมืองที่สำคัญก็คือ การยกเลิกระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย แล้วหันไปใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เหตุที่พระนางซูสีไทเฮาต้องการปฏิรูประบอบการปกครอง เพื่อต้องการยึดเวลารักษาอำนาจของราชวงศ์ชิงออกไป เพราะในเวลานั้นดร.ซุนยัตเซ็นกำลังปลุกระดมกระแสดการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์ชิงขึ้น (สมฤทธิ บั้ว

ระมวล 2551 : 178-179) ปี ค.ศ. 1908 รัฐบาลแมนจูได้ประกาศระเบียบการสภาที่ปรึกษามณฑลและร่างรัฐธรรมนูญ และประกาศให้มีการเตรียมความพร้อมภายใน 9 ปี หลังจากนั้นก็จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ จากนั้นจึงเริ่มมีการจัดระบบราชการในเมืองหลวง เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายมหาดไทย เป็นต้น (สมฤทธิ บัวระมวล 2551 : 19)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮา

3.1 การขึ้นมามีอำนาจ

เมื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์หรือปัจจัยที่ส่งผลให้พระนางบูเซ็กเทียนกับพระนางซูสีไทเฮาสามารถขึ้นมามีอำนาจปกครองแผ่นดินจีนตลอดระยะเวลาหลายปีจะเห็นได้ว่ามีทั้งจุดเหมือนและจุดต่าง แม้ว่าพระนางทั้งสองจะมีพื้นเพมาจากสามัญชนเหมือนกัน

ความอาลัยรักของพระเจ้าถังเกาจงที่มีต่อพระนางบูเซ็กเทียน และความแค้นเคืองของหวางสองเฮาผู้เป็นมเหสีเอกของพระเจ้าถังเกาจงเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของเส้นทางแห่งอำนาจของพระนางบูเซ็กเทียน หลังจากพระนางบูเซ็กเทียนบวชชื่อยู่นานหลายปี ก็ทรงสึกชีและกลับเข้าวังอีกครั้งในฐานะพระสนมของพระเจ้าถังเกาจง การกลับเข้าวังครั้งนี้พระนางก็ไม่ได้กลับเข้าวังเพียงแค่ว่าเพราะพระเจ้าถังเกาจงทรงเรียกตัวกลับเข้ามาด้วยความอาลัยอาวรณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนจากหวางสองเฮาที่ต้องการให้พระองค์มาเป็นตัวหมากในการดึงดูความสนใจของพระเจ้าถังเกาจงจากพระสนมเซียว พระนางบูเซ็กเทียนก็ทรงทำตามความปรารถนาของหวางสองเฮา แต่ในทางกลับกันพระนางรู้ว่าถ้าหากกำจัดพระสนมเซียวได้แล้ว พระนางเองก็จะโดนกำจัดด้วยเช่นกัน ดังนั้นทรงแอบวางแผนกำจัดทั้งพระสนมเซียวและหวางสองเฮาไปด้วย จนในที่สุดพระนางก็ได้ขึ้นเป็นจักรพรรดินี

พระนางบูเซ็กเทียนเดิมมีความสนใจในการกิจการบ้านเมือง และทรงเห็นว่าพระเจ้าถังเกาจงมีสุขภาพร่างกายอ่อนแอ พระนางบูเซ็กเทียนจึงมักจะออกว่าราชการคู่กับพระเจ้าถังเกาจง โดยจะทรงรับฟังข้อราชการต่างๆอยู่แต่หลังม่านเท่านั้น พระนางช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ และคอยให้คำปรึกษาแก่พระเจ้าถังเกาจง พระเจ้าถังเกาจงทรงวางพระทัยในความสามารถของพระนางบูเซ็กเทียนมาก แม้แต่ก่อนจะสิ้นพระชนม์พระองค์ได้มีราชโองการแต่งตั้งให้เจือเป็นจักรพรรดิ โดยระบุว่าหากถ้ากิจการบ้านเมืองสำคัญมีปัญหาให้ปรึกษามูลองเฮา ภายหลังจากการถอดถอนให้เจือออกจากตำแหน่งจักรพรรดิเพราะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พระนางบูเซ็กเทียนก็ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินเรื่อยมาและทรงแต่งตั้งให้ด้านโอรสองค์ที่สี่เป็นจักรพรรดิซึ่งเป็นเพียงแต่ในนามเท่านั้น พระนางบูเซ็กเทียนมีพระราชกรณียกิจที่มีประโยชน์ต่อบ้านเมืองมากมาย อำนาจและอิทธิพลของพระนางบูเซ็กเทียนทั้งยิ่งใหญ่และแข็งแกร่งจนยากที่จะล้มล้างได้ ประชาชนทุกชนชั้น ได้แก่ ขุนนาง ภิกษุ เชื้อพระวงศ์ ฯลฯ รวมถึงหัวหน้าของชนเผ่าต่างชาติทั้งหลายต่างร่วมใจลงนามและถวายฎีกาต่อพระนางบูเซ็กเทียนให้สถาปนาพระองค์เองเป็นจักรพรรดินี ชื่อเรียกครองในฎีกาเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่ทำให้พระนางบูเซ็กเทียนสถาปนาตนเองขึ้นเป็นจักรพรรดินีองค์แรกของจีน

ด้านของพระนางซุสึไทเฮานั้น หลังพระเจ้าเลียนเฟิงเสด็จสวรรคต พวกซุซุซุนซึ่งได้รับมอบตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ใช้อำนาจแต่งตั้งพระนางซุสึไทเฮาและพระนางซุอันไทเฮาเป็นไทเฮาหรือพระพันปีหลวงซึ่งเป็นตำแหน่งที่ไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองใดๆ เพื่อป้องกันไม่ให้พระมเหสีทั้งสองเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง และยังสั่งห้ามไม่ให้เจ้าชายกงเดินทางมาเพื่อจัดการพระศพของพระเจ้าเลียนเฟิง การกระทำเช่นนี้ส่อแววให้เห็นแล้วว่าพวกซุซุซุนต้องการกุมอำนาจไว้เอง พระนางซุสึทรงไม่พอพระทัยที่อำนาจของพระนางต้องถูกลดทอนไป เพื่อที่จะกำจัดพวกซุซุซุนออกจากตำแหน่งพระนางจึงไปขอความร่วมมือกับพระนางซุอันไทเฮาและเจ้าชายกง ทั้งสองพระองค์ก็ไม่พอพระทัยพวกซุซุซุนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงขอความร่วมมือกับพระนางซุสึไทเฮากำจัดพวกซุซุซุน นอกจากนี้พระนางยังรวบรวมเหล่าขุนนางที่ไม่พอใจในการกระทำของพวกซุซุซุนเข้ามาเป็นพวก กำลังคนที่มากมายเช่นนี้ทำให้พระนางซุสึไทเฮาสามารถกำจัดพวกซุซุซุนได้สำเร็จ พระนางซุสึไทเฮายังประกาศราชโองการอีกหนึ่งฉบับซึ่งมีใจความว่าให้พระมเหสีทั้งสองทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการต่อจากคณะผู้สำเร็จราชการคณะเดิม แต่พระนางซุอันไทเฮาทรงไม่ถนัดเรื่องการบริหารบ้านเมืองจึงไม่ค่อยเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก พระนางซุสึไทเฮาจึงทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแต่เพียงผู้เดียว ทรงกุมอำนาจการปกครองทั้งหมดไว้ในมือได้อย่างสมบูรณ์ พระนางซุสึไทเฮากลายเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองจีน แม้ว่าพระองค์จะไม่ได้ขึ้นเป็นจักรพรรดินีเหมือนจักรพรรดินีบูเช็กเทียนก็ตาม

3.2 การปรับปรุงระบบข้าราชการ

ระบบข้าราชการของสมัยราชวงศ์ถังมีการนำหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อซึ่งถูกก่อตั้งโดยขงจื้อมาใช้ในหลักการปกครองบ้านเมือง การคัดเลือกขุนนางหรือข้าราชการจะขึ้นอยู่กับลำดับชั้นทางสังคม แต่ในสมัยพระเจ้าถังเกาจง พระนางบูเช็กเทียนจะออกกว่าราชการแทนพระเจ้าถังเกาจงที่ประชวรบ่อยครั้ง ทรงเห็นว่าระบบการคัดเลือกขุนนางที่กำหนดคติให้เฉพาะชนชั้นขุนนาง และยังมี การถ่ายทอดตำแหน่งของขุนนางไปสู่รุ่นลูกหลาน ทำให้ตำแหน่งที่สำคัญจะถูกถ่ายทอดผ่านทางตระกูลขุนนางที่ได้รับตำแหน่งเท่านั้น ขุนนางระดับล่างไม่มีสิทธิได้รับตำแหน่งเหล่านี้ ซึ่งทำให้การเข้าใจปัญหาของประชาชนเป็นเรื่องยาก อีกทั้งบางตำแหน่ง ขุนนางที่ทำหน้าที่ก็ไม่มีความรู้และความสามารถเพียงพอกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย

ด้วยเหตุนี้พระนางบูเช็กเทียนมีประสงค์ปรับปรุงระบบข้าราชการใหม่ โดยเปิดโอกาสให้สามัญชนสามารถเข้ามาทำหน้าที่บริหารดูแลบ้านเมืองได้ ซึ่งผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่จะต้องผ่านการสอบคัดเลือก การปรับปรุงระบบราชการใหม่ถือว่าเป็นเรื่องดี เพราะนอกจากจะทำให้พระนางบูเช็กเทียนได้ขุนนางที่มีความรู้เหมาะสมกับตำแหน่งที่ได้รับแล้ว ยังเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอีกด้วย

ส่วนการปรับปรุงระบบข้าราชการของพระนางซูสีไทเฮามีสาเหตุมาจากปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในระบบข้าราชการซึ่งก็ไม่ต่างกับในสมัยพระนางบูเช็กเทียน พระนางซูสีไทเฮาก็จัดการปัญหานี้ โดยให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติราชการ ขุนนางระดับสูงพระนางจะเป็นผู้ตรวจสอบด้วยพระองค์เอง ทำให้สามารถกำจัดขุนนางที่คดโกงออกไปได้ ส่วนการต่อต้านของกลุ่มกบฏไท่ผิงได้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งซึ่งจะมีผลต่อความมั่นคงในอำนาจการปกครองของพระนางซูสีไทเฮา พระองค์จึงส่งกองทัพซึ่งนำโดยแม่ทัพชาวแมนจูไปปราบปรามกบฏไท่ผิง แต่กลับแม่ทัพชาวแมนจูไม่สามารถปราบกบฏได้ พระนางจึงส่งกองทัพของแม่ทัพชาวฮั่นไปแทนซึ่งก็ได้รับชัยชนะกลับมา พระนางซูสีไทเฮาได้เห็นความสำคัญของชาวฮั่นที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของชาวแมนจู ทำให้ชาวฮั่นมีบทบาทต่อการเมืองการปกครองเงินมากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ตลอดระยะเวลาที่ราชวงศ์ชิงเข้ามาปกครองประเทศจีน เพราะราชวงศ์ชิงแบ่งแยกชาวแมนจูและชาวฮั่นออกจากกัน ชาวแมนจูจะมีอภิสิทธิ์พิเศษกว่าชาวฮั่น แม้แต่สิทธิในตำแหน่งสำคัญๆทางการเมืองจะเป็นของชาวแมนจูเท่านั้น ส่วนชาวฮั่นจะได้รับตำแหน่งขุนนางระดับล่างเท่านั้น

3.3 การปฏิรูประบบการปกครอง

พระนางบูเช็กเทียนกำหนดหลักบัญญัติ 12 ประการขึ้น ซึ่งทำให้ชาวจีนในสมัยพระนางมีวิถีชีวิตความเป็นที่ดี เห็นได้จากการส่งเสริมให้ทำไร่ทำนาและปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และทรงลดภาษีอากรและการเกณฑ์เสบียงและแรงงาน ส่งผลให้การเกษตรกรรมในสมัยพระเจ้าถังเกาจงเกิดการพัฒนาและยังทำให้ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งตามหลักบัญญัติพระนางบูเช็กเทียนได้ให้เชื้อพระวงศ์และขุนนางอ่านคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงของเล่าจื้อ เพราะพระนางต้องการยกยอบทบาทและฐานะของผู้หญิงในสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงอันเป็นผลมาจากหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อ นอกจากนี้พระนางสนับสนุนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาทำงานในตำแหน่งต่างๆ โดยไม่แบ่งลำดับชั้นทางสังคม และยังเปิดรับการแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารราชการจากขุนนาง พระนางทรงมีใจที่เปิดกว้างต่อคำวิพากษ์วิจารณ์และคำคัดค้านของขุนนาง

หีบทองเหลืองที่พระนางบูเช็กเทียนมีรับสั่งให้สร้างขึ้น เพื่อรับฎีกาแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ หีบทองเหลืองใบนี้ก็ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ก็คือ ทำให้พระนางรับรู้เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศและปัญหาภัยพิบัติต่างๆ ทำให้ผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมได้เรียกร้องความเป็นธรรม และยังทำให้พระนางได้ทราบข่าวเกี่ยวกับการก่อกบฏและการทุจริตของขุนนาง ส่วนข้อเสียคือ ทำให้เกิดการใส่ร้ายป้ายสีได้ง่ายจากการ

กล่าวถึงความผิดและการสร้างหลักฐาน อีกทั้งในส่วนของการตรวจสอบหลักฐานก็ไม่มี ความละเอียดแน่ชัด จึงทำให้มีผู้ถูกลงโทษโดยไม่ได้กระทำความผิดมีมากมาย

ทางด้านของพระนางซูสีไทเฮาจะมีความแตกต่างอย่างชัดเจน เพราะหลังการบุกโจมตีของ กองทหารผสมแปดชาติ พระนางทรงเปลี่ยนทัศนคติต่อชาวต่างชาติ เดิมทีพระนางทรงไม่ชื่นชอบวัฒนธรรม แบบตะวันตก เพราะทรงเชื่อว่าจีนเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ หลายครั้งที่พระนางพยายามปรับปรุงประเทศให้มีความทันสมัยแบบชาติตะวันตก แต่ก็ทรงกลัวว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมของต่างชาติจะทำให้อำนาจของพระนางต้องสั่นคลอน ทรงประกาศยกเลิกโครงการต่างๆ ไป เช่น โครงการส่งนักศึกษาไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ เป็นต้น แต่ภายหลังกลับมายังเมืองหลวงจากการอพยพหนีการบุกโจมตีของกองทัพผสมแปดชาติ พระนางก็ทรงนำนโยบายการปฏิรูปการปกครองของพระเจ้ากวงซู่กลับมาใช้อีกครั้ง และประกาศยกเลิกการห้าม แต่งงานระหว่างชาวแมนจูและชาวฮั่น เพราะทรงไม่ต้องการแบ่งแยกชาวแมนจูและชาวฮั่นออกจากกัน รวมถึงพระนางยังมีประสงค์จะเปลี่ยนระบบการปกครองแบบราชาธิปไตยไปสู่ระบบประชาธิปไตย โดยกำหนดใช้ 9 ปีหลังจากนี้ ซึ่งเป็นการเปิดรับเอาวัฒนธรรมและแนวคิดจากชาติตะวันตก ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะรักษาอำนาจของราชวงศ์ชิงให้ยึดออกไป เนื่องจากเกิดการลุกฮือขึ้นของกลุ่มต่อต้านราชวงศ์ชิงซึ่งนำโดย ดร.ซุนยัตเซ็น แต่อำนาจของราชวงศ์ชิงก็คงอยู่ได้ไม่นาน เพราะปัญหาการเมืองภายในประเทศและการเข้ามา มีอิทธิพลของต่างชาติที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับต่างชาติ

ราชวงศ์ฉิงในสมัยพระนางบูเช็กเทียน แผ่นดินจีนยังไม่ได้ถูกรวบรวมเป็นปึกแผ่น มีชนชาติเกิดขึ้น มากมาย ซึ่งชาวจีนในตอนนั้นเรียกตัวเองว่าชนชาติฮั่น จำนวนประชากรของชาวฮั่นขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ฉิงได้แพร่ขยายไปยังชนชาติต่างๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ชนชาติที่สำคัญได้แก่ ชนชาติทู่เจี๋ย ชนชาติซีตัน ชนชาติทู่ฝาน และชนชาติเกาหลี่ เป็นต้น ชนชาติเหล่านี้บ้างก็เข้ามาสวามิภักดิ์บ้างก็ ยกทัพมาโจมตีชนชาติฮั่น พระนางบูเช็กเทียนออกไปสู้รบซึ่งก็ได้รับชัยชนะกลับมาทุกครั้ง แม้ว่าตอนทำ สงครามกับชนชาติซีตัน กองทหารที่พระนางส่งไปจะพ่ายแพ้กลับมาหลายครั้ง พระนางจึงต้องส่งชาวซีตัน ที่มาสวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์ไปรบแทนจนได้รับชัยชนะ ชนชาติที่พ่ายแพ้สงครามจะส่งเครื่องบรรณาการมา ถวายและมีการอภิเษกระหว่างชนเผ่า เพื่อแสดงถึงการยอมจำนนและยอมตกเป็นชนชาติที่อยู่ภายใต้การ ปกครองของชนชาติฮั่น จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาที่พระนางขึ้นมากำหนดเงินคลังอำนาจและความยิ่งใหญ่ ของชนชาติฮั่นไม่สามารถถูกโจมตีด้วยศึกสงครามให้แตกพ่ายได้ ซึ่งก็เป็นเพราะความเข้มแข็งทาง การทหารของราชวงศ์ฉิง

กล่าวถึงราชวงศ์ชิงในสมัยพระนางซูสีไทเฮาต้องเผชิญกับการเข้ามามีอิทธิพลจากชาติตะวันตก จีนเริ่มเข้าสู่จุดตกต่ำลงเรื่อยๆ การที่จีนเป็นเช่นนี้ก็เป็ผลพวงมาจากสงครามและการเจรจาต่อรองซึ่งจีนต้องเสียเปรียบในสนธิสัญญาหลายฉบับ ปัจจัยที่สำคัญ คือ การขาดเงินงบประมาณและความอ่อนด้อยในประสิทธิภาพทางการทหารและยุทธโศปกรณ์ของจีน เป็นเพราะพระนางซูสีไทเฮาทรงใช้จ่ายสำหรับทรัพย์สินส่วนพระองค์อย่างฟุ่มเฟือย และทรงนำงบประมาณสำหรับปรับปรุงกองทัพเรือไปใช้ในการบูรณะพระราชวังต้องห้ามซึ่งถูกเผาทำลาย ส่งผลให้ไม่มีเงินงบประมาณมากพอสำหรับปรับปรุงกองทัพ

อนึ่ง ชาวแมนจูเดิมเป็นชนชาติที่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง ชาวแมนจูจึงมีความชำนาญในเรื่องของการสู้รบมากกว่าการบริหารบ้านเมืองแบบชาวฮั่น ดังนั้นการบริหารราชการและการเจรจาต่อรองในสนธิสัญญาจีนจึงต้องตกเสียผลประโยชน์เสียส่วนใหญ่ และสนธิสัญญาที่ทำให้จีนต้องเสียผลประโยชน์มากที่สุด คือ สนธิสัญญาที่จีนจำต้องลงนามร่วมกับญี่ปุ่นจากสงครามจีน-ญี่ปุ่น โดยจีนต้องยอมยกเขตปกครองบางส่วนให้จีน ต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามเป็นเงินจำนวนมาก ทั้งยังต้องให้ญี่ปุ่นเข้ามาค้าขายและประกอบกิจการหัตถกรรมและอุตสาหกรรม โดยไม่ต้องเสียภาษีภายในจีน การสูญเสียอันมากมายนี้สร้างความแค้นใจให้พระนางซูสีไทเฮามาก และยังนำไปสู่การลุกฮือของกบฏนักมวยที่ต้องการกวาดล้างและขับไล่ชาวต่างชาติให้ออกไปจากประเทศ พระนางซูสีไทเฮาเองก็ได้ให้การสนับสนุนโดยส่งกองทัพเข้าไปร่วมสู้รบด้วย แต่กบฏนักมวยก็เป็นคนธรรมดาที่แข็งแกร่งและมีจำนวนมาก แม้ว่าจะร่วมต่อสู้กับกองทัพของพระนางซูสีไทเฮาก็ไม่สามารถเอาชนะอาวุธยุทธโศปกรณ์ที่ล้ำสมัยของกองทัพผสมแปดชาติได้

ประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ชิงของพระนางบูเช็กเทียน แม้ว่าจะถูกรุกรานจะชนชาติอื่นมากมาย แต่ก็ไม่ได้ถูกอิทธิพลของชนชาติอื่นเข้าครอบงำเหมือนกับราชวงศ์ชิงในสมัยพระนางซูสีไทเฮาได้ ก็เป็นเพราะการบริหารอำนาจส่วนกลางและกองกำลังทหารอันแข็งแกร่งของชนชาติฮั่น ทำให้จีนในสมัยพระนางบูเช็กเทียนมีความเจริญรุ่งเรือง เพราะทรงเปิดรับเอาความรู้ใหม่ๆ และความคิดเห็นจากประชาชนซึ่งมีส่วนช่วยในการบริหารบ้านเมือง ส่วนพระนางซูสีไทเฮาทรงเป็นพวกอนุรักษนิยม ทรงไม่เปิดรับเอาวิทยาการและความรู้ต่างๆ จากชาติตะวันตก และยังคงถูกเหยียดหยามชาวต่างชาติ

3.5 ปรัชญาและวิถีคิดในทางการปกครอง

การขึ้นมาใช้อำนาจของพระนางบูเช็กเทียนถือว่าเป็นเรื่องที่ทำไต่ยากแล้ว แต่การจะรักษาอำนาจให้มั่นคงและมีความชอบธรรมเป็นเรื่องที่ยากกว่าท่ามกลางปรัชญาความคิดแบบลัทธิขงจื้อ ปรัชญาของขงจื้อจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การมีความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ และการรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ นอกจากนี้ขงจื้อยังให้ความสำคัญเรื่องครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของสังคม และได้กล่าวถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5 ประเภท คือ 1) ผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง โดยผู้ปกครองผู้ปกครอง แสดงความนับถือให้เกียรติ ส่วนผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องจงรักภักดี 2) บิดามารดากับบุตรธิดา โดยบิดามารดา ให้ความเมตตากรณา ส่วนบุตรธิดาก็มีความกตัญญูกตเวที 3) สามีกับภรรยา โดยสามี มีคุณธรรม ฝ่ายภรรยาก็ต้องเชื่อฟัง 4) พี่กับน้อง โดยที่วางตัวให้สมกับเป็นพี่ ส่วนน้องก็เคารพเชื่อฟัง 5) เพื่อนกับเพื่อน ต่างก็ต้องทำตัวให้น่าเชื่อถือและไว้วางใจกันได้

คนที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน จะทำให้เกิดความเดือดร้อนในสังคม และจะทำให้สังคมกลายเป็นสังคมที่ไร้จารีต แต่หากทุกคนทำตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ปัญหาความวุ่นวายของสังคมก็จะหมดไป ทุกความสัมพันธ์จะกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หลักคำสอนของขงจื้อนอกจากจะให้ความสำคัญกับจารีต ประเพณี หน้าที่ และครอบครัวแล้ว ยังเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายด้วยกันและให้ความสำคัญกับผู้ชาย ในการเป็นผู้ชี้แนะทางจริยธรรม (สุวรรณา สถาอานันท์ 2548 : 81) ส่วนผู้หญิงนั้น ขงจื้อจะกล่าวถึงใน ลักษณะบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยา และการวางตัวกับผู้ชายมากกว่า (สุวรรณา สถาอานันท์ 2548 : 40-41)

ด้วยเหตุนี้ทำให้มีขุนนางจำนวนมากไม่พอใจที่พระนางเข้ามามีบทบาททางการเมือง เพราะตามจารีต ประเพณี ผู้หญิงไม่ควรบทบาททางการเมืองโดยตรง (สุวรรณา สถาอานันท์ 2548 : 39) พระนางเห็นว่ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อต้านอำนาจของพระนางในอนาคต ช่วงเวลาเดียวกันคัมภีร์เต๋า เตอจิงของเล่าจื้อเป็นที่นิยมมากในหมู่ผู้หญิงสมัยนั้น คัมภีร์เต๋าเตอจิงได้กล่าวถึงพลังอำนาจของเพศหญิงว่า เป็นอำนาจเชิงอ่อนซึ่งไม่ใช่อำนาจที่จะเข้าครอบครองบังคับสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามกิเลสตัณหาเฉพาะตน ของมนุษย์ (สุวรรณา สถาอานันท์ 2548 : 80) พลังเพศหญิงเป็นพลังที่อดทน ต่อเนื่อง ฐูไหลตามสภาวะการณ์ ไม่มีหักโค้นทำลาย เป็นพลังซึ่งอ้อมพลังไว้ เมื่อนำมาใช้ในสถานการณ์เชิงอำนาจ ย่อมแสดงให้เห็นว่า อำนาจที่ไม่ต้องใช้อ้อมมีศักยภาพสูงกว่าอำนาจที่ต้องใช้ อำนาจเมื่อใช้ย่อมลดพลังลง เมื่อใช้มากก็ย่อมมี พลังน้อย ดังนั้นอำนาจที่ดีที่สุดคืออำนาจที่ไม่ต้องใช้ อำนาจของเพศหญิงจึงเป็นอำนาจที่ดำรงอยู่ (สุวรรณา สถาอานันท์ 2548 : 82) และหากว่าผู้ปกครองใช้อำนาจเชิงอ่อน ผู้ถูกปกครองจะรู้สึกได้ว่าถูกปกครอง อัน จะนำสันติมาสู่สังคมและไม่นำอันตรายมาสู่ผู้ปกครองด้วย ดังนั้นพระนางบูเช็กเทียนจึงได้นำเต๋าเตอจิงของ เล่าจื้อมาใช้ในหลักบัญญัติ 12 ประการแทนที่หลักปรัชญาของขงจื้อ เพื่อที่จะสร้างความถูกต้องและ ความชอบธรรมให้กับอำนาจของพระนาง ขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมบทบาทและฐานะของผู้หญิงใน สังคมอีกด้วย

ส่วนพระนางซูสีไทเฮา พระนางไม่ได้นำหลักปรัชญาหรือแนวความคิดใดๆ มาใช้ในการบริหาร บ้านเมืองหรือปรับปรุงระบบการปกครอง เนื่องจากช่วงเวลานั้น พระนางซูสีไทเฮาต้องเผชิญกับภัยคุกคาม และอิทธิพลจากต่างชาติ ได้แก่ การแพร่ขยายของแนวความคิดแบบชาติตะวันตก วิทยาการความรู้ใหม่ๆ และสงครามระหว่างประเทศ นอกจากนี้พระนางยังต้องคอยปราบปรามการก่อกบฏภายในประเทศอีก พระ นางซูสีไทเฮามีความเป็นอนุรักษนิยม ทรงไม่ชื่นชอบวัฒนธรรมและแนวความคิดแบบชาติตะวันตก เพราะ

ทรงยึดติดกับความแข็งแกร่งและความยิ่งใหญ่ของประเทศจีนในสมัยนั้น ดังนั้นแล้วพระนางซูสีไทเฮาจึงพยายามคิดหาวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ความเป็นจีนถูกครอบงำโดยชาวต่างชาติ และเพื่อไม่ให้อำนาจของพระนางและราชวงศ์ชิงต้องเสื่อมถอยลง

4. บทสรุป

การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮาจะเห็นได้ว่า เงื่อนไขหรือเหตุการณ์ต่างๆ ผลักดันให้พระนางบูเซ็กเทียนและพระนางซูสีไทเฮาเข้ามามีบทบาททางการเมืองในฐานะผู้นำประเทศ หลีกเลียงไม่ได้ที่จะกล่าวว่าเป็นหนึ่งนั้นมาจากความทะเยอทะยานในอำนาจของพระนางทั้งสอง ความรู้ ประสบการณ์ และความสามารถในการบริหารทำให้สมเด็จพระจักรพรรดินีบูเซ็กเทียนและสมเด็จพระจักรพรรดินีซูสีไทเฮากลายเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินที่ทรงอิทธิพลแห่งยุค

แรกเริ่มพระนางบูเซ็กเทียนแทบจะไม่มีโอกาสได้มีอำนาจบริหารแผ่นดินได้เลย เพราะมีหวางฮองเฮาเป็นมเหสีเอกอยู่แล้ว และพระนางเองก็เคยเป็นพระสนมของพระเจ้าถังไท่จง ซึ่งทำให้พระนางไม่เป็นที่ยอมรับนัก แต่ด้วยความทะเยอทะยานและแรงกดดันที่ต้องเอาชีวิตรอด พระนางบูเซ็กเทียนใช้ไหวพริบความสามารถและเล่ห์เหลี่ยมจนสามารถเป็นมเหสีเอกได้ พระนางจะคอยช่วยพระเจ้าถังเกาจงบริหารราชการแผ่นดินอยู่เสมอ และถึงแม้พระเจ้าถังเกาจงจะสวรรคตไปแล้ว พระนางก็ยังคงบริหารราชการแผ่นดินเรื่อยมา จนทำให้ในเวลาต่อมาพระนางได้ขึ้นเป็นสมเด็จพระจักรพรรดินีแห่งราชวงศ์ถัง ซึ่งก็มาจากการเรียกร้องของประชาชน นอกจากนี้พระนางบูเซ็กเทียนได้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร ทำให้พระนางออกมาตรการต่างๆ เช่น การปรับปรุงระบบการสอบคัดเลือกขุนนาง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศแทนที่จะมีแต่ตระกูลขุนนางรุ่นเก่า พระนางยังเสนอหลักบัญญัติ 12 ประการแก่พระเจ้าถังเกาจง ทำให้ชนชาติอื่นมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านเกษตรกรรม และด้านวัฒนธรรม อีกทั้งพระนางบูเซ็กเทียนได้สอดแทรกปรัชญาความคิดแบบลัทธิเต๋าเข้าไปแทนปรัชญาแบบลัทธิขงจื้อในหลักบัญญัติ เพราะลัทธิเต๋าได้กล่าวถึงพลังอำนาจของผู้หญิง ซึ่งช่วยสร้างพลังอำนาจและความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดินของพระนาง และยังทำให้ผู้หญิงสมัยราชวงศ์ถังเริ่มมีอำนาจและบทบาทเท่าเทียมกับผู้ชาย ส่วนหีบทองเหลืองที่รับฎีกาแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะถวายฎีกาต่อพระนางได้ ไม่ว่าจะปัญหาการไม่ได้รับความเป็นธรรม ปัญหาภัยพิบัติ หรือปัญหาการทุจริตต่างๆ แต่ขณะเดียวกันหีบทองเหลืองก็ได้สร้างความเสียหายครั้งใหญ่กับราษฎรจากการโดนใส่ร้ายความผิด นอกจากที่กล่าวมาแล้ว อิทธิพลและความเข้มแข็งของชนชาติอื่น ก็ทำให้มีชนชาติน้อยใหญ่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีมากมาย

แต่การขึ้นมามีอำนาจของพระนางซูสีไทเฮาทรงใช้สติปัญญาพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส หลังจากพระนางซูสีไทเฮาได้ประสูติพระราชโอรสองค์แรกให้แก่พระเจ้าเลียนเฟิงแล้ว พระองค์ทรงโปรดปราน

พระราชโอรสองค์นี้มาก มักจะเสร็จมาเยี่ยมเยียนบ่อยครั้ง ดังนั้นพระนางซุสึไทเฮาได้ใช้โอกาสนี้ถวายคำปรึกษาต่างๆแก่พระเจ้าเสียนเฟิง โดยเฉพาะด้านการเมือง พระเจ้าเสียนเฟิงพึงพอใจในตัวพระนางมากจึงได้แต่งตั้งให้พระนางซุสึไทเฮาเป็นพระสนมพิเศษซึ่งมีความสำคัญรองลงมาจากพระมเหสี และอีกครั้งหนึ่งหลังจากพระนางซุสึไทเฮาสามารถกำจัดคู่แข่งและพรรคพวกออกจากการเป็นผู้สำเร็จราชการได้สำเร็จ ทำให้ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการก็ว่างอยู่ และเนื่องจากพระนางซุสึไทเฮาได้รับตำแหน่งไทเฮาซึ่งมีอำนาจสูงสุดในวัง พระนางก็ควรจะแต่งตั้งเจ้าชายกงและขุนนางคนอื่นๆ มาทำหน้าที่นี้แทน และไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองตามกฎหมายเทียบบาล แต่พระนางกลับประกาศราชโองการอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งทำให้พระนางซุสึไทเฮากับพระนางซุอันไทเฮาได้กลายเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระเจ้าจักรพรรดิลงจ้อ แต่ท้ายที่สุดพระนางซุสึไทเฮาก็กลายเป็นผู้กุมอำนาจการปกครองและบริหารราชการแผ่นดินแต่เพียงผู้เดียว

พระนางซุสึไทเฮาทรงมีความรู้และความสามารถในการเมืองการปกครองไม่แพ้พระนางบูเช็กเทียน ทรงมีราชกิจที่สำคัญๆ ได้แก่ การปรับปรุงระบบข้าราชการ ซึ่งมีราชโองการให้ตรวจสอบการปฏิบัติราชการของขุนนางทุกระดับชั้น เพราะเกิดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในระบบข้าราชการ ทรงให้สิทธิชาวฮั่นเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยแต่งตั้งชาวฮั่นเป็นผู้ว่าราชการตามจังหวัดทางภาคใต้ และภายหลังสงครามระหว่างจีนกับต่างชาติทั้ง 8 ประเทศสงบลง พระนางได้ทำการปฏิรูประบบราชการปกครองใหม่ ได้แก่ การยกเลิกการห้ามแต่งงานระหว่างชาวแมนจูและชาวฮั่น ยกเลิกประเพณีการมัดเท้าของสตรีชาวฮั่น และมีการจัดระบบราชการในเมืองหลวงใหม่ รวมถึงทรงประกาศเปลี่ยนระบบการปกครองแบบราชาธิปไตยเป็นระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนครั้งยิ่งใหญ่สำหรับประชาชนจีน เพราะประเทศจีนต้องตกอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบกษัตริย์มาช้านาน

สมัยราชวงศ์ชิง ชาวต่างชาติเริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายกับประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น ทำให้อิทธิพลและวัฒนธรรมจากต่างชาติเริ่มแพร่ขยายเข้ามาในจีนมากขึ้นเช่นกัน พระนางมีแนวความคิดแบบอนุรักษนิยมและภาคภูมิใจในความเป็นจีน ทรงไม่ชื่นชอบวัฒนธรรมแบบชาติตะวันตก แต่ช่วงเวลาที่พระนางซุสึไทเฮาเข้ามาบริหารราชการ พระนางได้ส่งคณะทูตตัวแทนไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ เพื่อขอกู้ยืมเงิน เนื่องจากรัฐบาลจีนต้องประสบปัญหาภาวะขาดแคลนเงินอย่างหนัก นอกจากนี้สนธิสัญญาระหว่างจีนกับต่างประเทศหลายฉบับ จีนต้องยอมตกเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์จากการพ่ายแพ้สงครามและการเจรจาต่อรองที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ สนธิสัญญาระหว่างจีนกับญี่ปุ่นซึ่งญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้จีนเปิดเมืองท่าทั้งหมด เพื่อให้ญี่ปุ่นเข้ามาดำเนินการค้าขายและประกอบกิจการหัตถกรรมและอุตสาหกรรม โดยยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี ในสงครามระหว่างจีนกับรัสเซียซึ่งจีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ดังนั้นจีนต้องยอมลงนามในสนธิสัญญา ซึ่งระบุว่าจะต้องชดใช้เงิน และในสงครามกับฝรั่งเศส แม้ว่าจีนจะเป็นฝ่ายชนะ แต่จีนก็ต้องยอมจ่ายค่าเสียหายและต้องปฏิบัติตามสัญญา รวมถึงความพยายามครั้งสุดท้ายเพื่อที่จะกำจัดชาวต่างชาติ

ออกไปจากประเทศจีน พระนางซูสีไทเฮาได้ร่วมมือกับกบฏนักมวยต่อสู้กับกองทหารผสมแปดชาติ แต่ผลที่ได้คือจีนต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เพราะอาวุธยุทโธปกรณ์ของจีนด้อยประสิทธิภาพ จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม และยังต้องเปิดเมืองทำอีกหลายแห่งให้ต่างชาติเข้าไปลงทุน ซึ่งกลายเป็นข้อผูกมัดระหว่างจีนกับต่างชาติ เพราะจะมีผลต่อไปอีกหลายสิบปี

บรรณานุกรม

หนังสือ

ทวีป วรดิถก. **ประวัติศาสตร์จีน**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2538.

บุญศักดิ์ แสงระวี. **ฮ่องเต้หญิงบูเช็กเทียน**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2549.

รวีโรจน์. **ซูสีไทเฮา ราชประหารยึดอำนาจฮ่องเต้**. กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป, 2555.

สมฤทธิ บัวระมวล. **ซูสีไทเฮา พญาหงส์เหนือบัลลังก์มังกร**. กรุงเทพฯ: คู่มั่งคั่ง, 2551.

สุวรรณ สดาอานันท์. **กระแสดารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ อำนาจ และจารีต**. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

เสถียร พันธรั้งมี. **นางพญาเมงจู**. พระนคร: แพร์พิทยา, 2505.

Griffith, Brian. **A Galaxy of Immortal Women: The Yin Side of Chinese Civilization**.

The United States of America: Consortium Book Sales & Distribution, 2555.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). **ขงจื้อ** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2558 เข้าถึง

ได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/ขงจื้อ>.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2557). **ซูสีไทเฮา** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2557 เข้าถึง

ได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/ซูสีไทเฮา>.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2557). **บูเซ็กเทียน** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2557 เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/บูเซ็กเทียน>.

สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2550). **พระนางซูลีไทเฮาในวัฒนธรรมทางการเมืองของราชวงศ์ชิง** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 19 มีนาคม 2558 เข้าถึงได้จาก <http://www2.manager.co.th/mwebboard/listComment.aspx?QNumber=227815&Mbrowse=33>.

ASTVผู้จัดการออนไลน์. (2551). **ราชวงศ์ชิงตอนจบ** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 8 เมษายน 2558 เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9510000089856&Page=ALL>.

Cloutier, Pierre. (2556). **The Empress Wu Chief Advisor and Co-Ruler** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2558 เข้าถึงได้จาก <http://makinapacalatxilbalba.blogspot.com/2013/07/theempress-wu-chiefadvisor-and-co-ruler.html>.

Montri Punyafu. (ม.ป.ป.). **ซูลีไทเฮา** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2558 เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/karmakamet/posts/589096054467104>.

Puma. (2556). **กบฏไท่ผิง(Taiping Rebellion)** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 19 มีนาคม 2558 เข้าถึงได้จาก <http://www.komkid.com/ประวัติศาสตร์สังคม/กบฏไท่ผิงtaiping-rebellion/>.

Salid. (2554). **ปรัชญาจีนหลักจริยปรัชญาของขงจื้อ** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2558 เข้าถึงได้จาก http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/13083-00/.